

THE CULTURAL AND SOCIAL RELEVANCE OF POLYCODE TEXTS

Kamola Taxirovna ODILOVA

Foundation doctoral student
Uzbekistan State University of World Languages
Tashkent, Uzbekistan

POLIKODLI MATNLARNING MADANIY VA IJTIMOY AHAMIYATI

Kamola Taxirovna ODILOVA

Tayanch doktorant
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti
Toshkent, O'zbekiston

КУЛЬТУРНАЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ПОЛИКОДОВЫХ ТЕКСТОВ

Камола Тахировна ОДИЛОВА

Базовый докторант
Узбекский государственный университет мировых языков
Ташкент, Узбекистан kt.odilova@uzswlu.uz

For citation (iqtibos keltirish uchun, для цитирования):

Odilova K.T. Polikodli matnlarning madaniy va ijtimoiy ahamiyati // O'zbekistonda xorijiy tillar. — 2024. — 10-jild, № 6. — B.92-106.

<https://doi.org/10.36078/1735294769>

Received: October 26, 2024

Accepted: December 17, 2024

Published: December 20, 2024

Copyright © 2024 by author(s).
This work is licensed under the Creative Commons Attribution International License (CC BY 4.0).
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Abstract. Polycode text is a communicative instrument that depicts information transfer across several codes (language, visual, graphic, etc.). This article examines the distinct characteristics of polycode texts, their components, and their significance in information sharing. The article aims to investigate how polycode texts are utilized to generate and disseminate new information using language and visual pictures. The study emphasizes the role of polycode texts, as well as their cultural and social significance in contemporary society. The findings indicate that such texts are significant in a variety of contexts, including education, advertising, mass media, and intercultural communication processes. Polycode texts play an important role in modern communication by speeding up information flow and broadening the audience base. The research presents scientific approaches to the notion of polycode texts, as well as recommendations for their function in communication. It examines polycode texts' significance in current communication processes, with a focus on social and cultural communication. The findings indicate that polycode texts are widely utilized in advertising, education, and mass media to increase communication efficacy and reach a larger audience. This study suggests new scientific methods of polycode texts and provides practical suggestions in the scope of linguistics and communication.

Keywords: polycoded text; information transmission; communication; intercultural relations; semiotics.

Annotatsiya. Polikodli matn — bu bir nechta kodlar (til, vizual, grafik va boshqalar) bo'ylab ma'lumot uzatishni tasvirlaydigan kommunikativ vosita. Ushbu maqolada polikodli matnlarning o'ziga

xos xususiyatlari, ularning tarkibiy qismlari va ma'lumot almashishdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqolaning maqsadi — til va vizual tasvirlardan foydalangan holda yangi ma'lumotlarni yaratish va tarqatish uchun polikodli matnlardan qanday foydalanishni o'rganish. Tadqiqotda polikod matnlarining roli, shuningdek, ularning zamonaviy jamiyatdagi madaniy va ijtimoiy ahamiyati ta'kidlangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bunday matnlar turli kontekstlarda, jumladan, ta'lim, reklama, ommaviy axborot vositalari va madaniyatlararo muloqot jarayonlarida muhim ahamiyatga ega. Polikodli matnlar axborot oqimini tezlashtirish va auditoriya bazasini kengaytirish orqali zamonaviy muloqotda muhim rol o'ynaydi. Mazkur maqolada polikodli matnlar tushunchasiga yangi ilmiy yondashuvlar, shuningdek, ularning kommunikativ aloqada ishlashi bo'yicha tavsiyalar keltirilgan. Natijada tilshunoslar, kommunikatsiya mutaxassislari va turli kasb vakillari materialni qiziqarli va foydali deb topadilar. Maqola ijtimoiy va madaniy kommunikatsiyaga e'tibor qaratgan holda, polikod matnlarining hozirgi aloqa jarayonlaridagi ahamiyatini ko'rib chiqadi. Turli madaniy qatlamlar va guruhlar o'rtasida kommunikatsiyani chuqurlashtirish va axborot almashish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan polikodli matnlarning asosiy xarakteristikalarini muhokama qilinadi. Maqolada polikodli matnlarning zamonaviy madaniyatdagi ahamiyati, shuningdek, axborot tarqalishi jarayonida ularning o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot jarayoni shuni ko'rsatadiki, polikodli matnlar reklama, ta'lim va ommaviy axborot vositalarida kommunikatsiya samaradorligini oshirish va kengroq auditoriyani qamrab olish uchun keng qo'llaniladi. Ushbu tadqiqot polikodli matnlarga yangi ilmiy usullarni taklif qiladi va tilshunoslik va kommunikatsiya sohalarida amaliy takliflar beradi. Bu maqola polikodli matnlar bo'yicha istiqbolli tadqiqot yondashuvlari uchun asos yaratadi.

Kalit so'zlar: polikodli matn; axborot uzatish; kommunikatsiya; madaniyatlararo aloqalar; semiotika.

Аннотация. Поликодовый текст — это коммуникативный инструмент, который отображает передачу информации через несколько кодов (языковой, визуальный, графический и т. д.). В этой статье рассматриваются отличительные характеристики поликодовых текстов, их компоненты и их значение в обмене информацией. Цель статьи — исследовать, как поликодовые тексты используются для создания и распространения новой информации с использованием языка и визуальных изображений. Исследование подчеркивает роль поликодовых текстов, а также их культурное и социальное значение в современном обществе. Результаты показывают, что такие тексты значимы в различных контекстах, включая образование, рекламу, средства массовой информации и процессы межкультурной коммуникации. Поликодовые тексты играют важную роль в современной коммуникации, ускоряя поток информации и расширяя базу аудитории. В этой статье представлены новые научные подходы к понятию поликодовых текстов, а также рекомендации по их функции в коммуникации. В результате лингвисты, специалисты по коммуникациям и представители различных профессий могут найти материал увлекательным и познавательным. — это уникальная методика. В этой статье рассматривается значение поликодовых текстов в современных коммуникационных процессах с акцентом на социальную и культурную коммуникацию. Обсуждаются ключевые характеристики поликодовых текстов, которые направлены на углубление коммуникации и расширение

возможностей обмена информацией между различными культурными слоями и группами. В статье обсуждается значение поликодовых текстов в современной культуре, а также их уникальные характеристики в процессе распространения информации. Результаты показывают, что поликодовые тексты широко используются в рекламе, образовании и средствах массовой информации для повышения эффективности коммуникации и охвата более широкой аудитории. Это исследование предлагает новые научные методы для поликодовых текстов и дает практические рекомендации в области лингвистики и коммуникации. Это эссе закладывает основу для перспективных будущих исследовательских подходов к поликодовым текстам.

Ключевые слова: поликодовый текст; передача информации; коммуникация; межкультурные связи; семиотика.

Kirish

Polikodli matn — til, vizual xususiyatlar, tasvirlar va boshqa kommunikativ vositalar kabi ma'lumotlarni uzatish uchun ko'plab kodlardan foydalanadigan matn. Shu sababli, texnologiyalarning rivojlanishi va globallashuv jarayonlari tufayli bir nechta kodlarning o'ziga xosligini buzadigan polikodli matnlar tobora ommalashib bormoqda va yangi aloqa kanallarini taklif qilmoqda. Hozirgi kunda ular reklamada, o'quv jarayonida, jurnalistikada va ijtimoiy tarmoqlarda tez-tez qo'llaniladi; ular madaniy va ijtimoiy aloqalarni kuchaytirishga ham yordam beradi.

Shuning uchun polikodli matnlar tadqiqot ishlarida ko'proq qo'llaniladi. Umuman olganda, ushbu tadqiqotning maqsadi zamonaviy madaniyatda polikod matnlarining kommunikativ qiymati va funksiyasini tushunish hamda tushunishni yaxshilashdir. Mavzu ustida ishlash jarayonida polikodli matnlarni tashkil etish xususiyatlari, axborot uzatishdagi roli va zamonaviy jamiyatdagi roli o'rganiladi. Tadqiqot quyidagi maqsadlarni o'z ichiga oladi: aloqa jarayonida uning xususiyatlarini aniqlash uchun polikodli matnlar tushunchasini yanada kengroq o'rganish va polikod matnlari misolida madaniy almashinuv va axborotni yetkazib berishning zamonaviy usullariga yangi yondashuvlarni aniqlash. Ushbu tadqiqot jamiyatda polikod matnlarining madaniy va lingvistik qiymatini oshirish va ularni to'g'ri talqin qilish imkoniyatini berishga qaratilgan.

Polikod matnlari zamonaviy aloqa sohasida juda muhimdir, chunki ular ma'lumotni samarali muloqot qilish uchun ko'plab kodlarni (til, vizual komponentlar, tasvirlar va boshqalar) birlashtiradi. Globallashuv texnologiyasi va jarayonlari rivojlanishi bilan polikodlangan matnlar tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Ko'p qirrali matnlar ko'p qirraliligi tufayli turli fanlarda, jumladan, ta'lim, jurnalistika, marketing va madaniy almashinuvda qo'llaniladi. Ular zamonaviy auditoriya e'tiborini jalb qilish va ko'p qirrali ma'lumotlarni uzatishda hal qiluvchi funksiyaga ega. Bu polikod matnlarining kommunikativ ahamiyatini va zamonaviy jamiyatda ushbu matnlarning ishlashini o'rganishga bag'ishlangan loyiha. Ushbu tadqiqot polikodli matnlarning tarkibiy qismlarini tahlil qilishga, ushbu tarkibiy qismlarning madaniyatlararo muloqotga va ijtimoiy muloqotga

ta'siriga qaratilgan. Tadqiqot maqsadlari ma'lumot uzatish uchun turli xil matn turlaridan foydalanishni aniqlash maqsadida polikodlangan matnlarni tushunishni oshirish va oqibatlarini baholashni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, polikodlangan matnlar kelajakdagi ilmiy tadqiqotlar uchun qimmatli ma'lumot manbai bo'ladi, deb ishoniladi.

Asosiy qism

Polikodlangan matnlarni tekshirish uchun turli ilmiy metodologiyalar qo'llanilgan. Kontentni tahlil qilish asosiy metodologiyalardan biri bo'lib, unda ma'lumotlarni uzatish uchun ishlatiladigan ko'plab kodlar va ularning birikuvini tahlil qilinadi. Odatda, semiotik tahlil tilning strukturaviy va madaniy xususiyatlarini, masalan, ramzlar, raqamlar, jadval, grafik, grafika, taqdimot, matnni va uni idrok etish usulini tuzadigan boshqa belgilar bilan shug'ullanadi. Bundan tashqari, polikodli matnlarning maqsadi va madaniyatlararo nuqtayi nazardan bildirilgan asosiy g'oya diskurs tahlili orqali aniqlanadi. Diskurs tartibi ijtimoiy yaratilgan, o'zaro bog'langan va dinamik aloqada bo'lgan diskurslar majmuasidir. U dizayn elementlarining o'ziga xos tuzilishini ifodalaydi. Diskurs tartibini ana shunday elementlarning muayyan joylashuvi sifatida tushunish mumkin. U turli semiotik tizimlarni o'z ichiga olishi mumkin. Masalan, televideniya diskurs tartibi til bilan birgalikda vizual va audio semiotik tizimlarning uyg'unligidan tashkil topadi (5, 74). Bunday metodologiyalar bizga polikodli matnlar orqali uzatiladigan xabarlarining ma'nosi, funksiyasi va kommunikativ ta'sirini tahlil qilishda yordam beradi. Polikodli matnlar bir nechta kodlarni, tillarni, vizual o'lchovlarni o'z ichiga oladi va til kodi asosiy tushunchalarni bildiradi. Bu o'quvchiga nima muhimligini ko'rsatadi, u o'qish paytida xabardorlik va e'tiborni tortadi. Masalan, avtomobil reklama afishalarida yo'l ko'rsatkichining ko'rinishi avtomobilga yoki sotilayotgan g'oyaga e'tiborni tortadi. Matnda qo'llaniladigan grafik va boshqalar kabi qo'shimcha elementlar o'qishni osonlashtiradi, bundan tashqari, asosiy tushunchani eng yaxshi tarzda tushuntiradi. Maqolada tadqiqot obyekti sifatida polikodli matnlar tanlab olinib, ular quyidagi jihatdan o'rganildi: madaniyatlararo muloqotdagi roli, auditoriyani qamrab olish vositasi sifatida polikodli matnlardan foydalanishning mumkin bo'lgan usullari ham ularning samaradorligini oshirish vositalari sifatida ko'rib chiqiladi. Ko'p kodli matnlar ma'lumot almashish jarayonida madaniyatlararo muloqotni osonlashtiradi, chunki ularni turli madaniyatlarga ega odamlar o'qishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlardagi ikki tilli plakatlar va ko'p madaniyatli xabarlar qarang, siz ko'plab xalqlarning istalgan vakilini tanlashingiz mumkin. Polikod yozuvlari sivilizatsiyalar o'rtasidagi aloqa vositasi bo'lib xizmat qiladi, aloqaning tarqalishiga hissa qo'shadi. Global aloqada ular lingvistik to'siqlarni yo'q qilishda va ko'proq inklyuziv muloqot amaliyotiga imkon berishda muhim rol o'ynaydi. Ularning madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishdagi ishtiroki butun dunyo miqyosida axborotni tez va samarali tarqatish imkonini beradi. Bunga bir misol, ijtimoiy media reklamasi bo'lib, u ham ko'p madaniyatli, ham ko'p kodli xabarlar o'z ichiga oladi. Demak, polikodli

matnlar jamiyatdagi turli guruhlar bilan muloqot qilish uchun muhim ahamiyatga ega.

Ko'pgina semiotik tizimlardan foydalanadigan polikod matnlari zamonaviy aloqaning nozik tomonlarini tushunish uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Samarali ta'limni loyihalashtirishda ortiqcha jarayonlarni kamaytirishdan va asosiy jarayonlarni boshqarishdan tashqari, qo'shimcha kognitiv tamoyillar ham qo'llanilishi mumkin (15, 143). Multimodal kompozitsiya ega ssenariyli dars mashg'ulotlari va qat'iy o'quv rejalari o'qituvchilarning integratsiyasi uchun to'siq ham bo'lishi mumkin (16, 18). O'quv dasturi o'quvchilarning shaxsiy tajribalari va fikr-mulohazalariga asoslanishi lozim. Bu tajriba va fikrlar tobora ko'proq madaniy hamda submadaniy xilma-xillik bilan shakllanmoqda. Bunday xilma-xillik esa o'z navbatida turli til muhitlari va amaliyotlarini yuzaga keltirmoqda (6, 36). Ushbu maqolada polikod matnlari konsepsiyasi, ularning ko'plab sohalarda qo'llanilishi va ularning ta'lim, raqamli ommaviy axborot vositalari va madaniy vakillikdagi ahamiyati ko'rib chiqiladi. Shuningdek, biz keng auditoriya o'rtasida tushunish va faollikni oshirishda polikod matnlarining rolini ko'rib chiqamiz.

Polikod matnlari ko'p o'lehovli muloqot tajribasini ta'minlash uchun bir nechta usullarni — *lingvistik, vizual, audio va imo-ishoralarni* birlashtiradi. Ushbu fanlararo yondashuv asosan yozma yoki og'zaki tilga tayanadigan an'anaviy matn shakllaridan voz kechish orqali chuqurroq ma'no yaratish jarayonlarini ta'minlaydi (11, 151). Raqamli aloqa va multimedia matnlarida polikodli matnlarni tushunish tilshunoslar, o'qituvchilar va ommaviy axborot vositalari olimlari uchun juda muhimdir.

Polikod matnlari bir nechta semiotik rejimlardan foydalanadi, bu materialning ekspressiv imkoniyatlarini va izohli xilma-xilligini oshiradi. Polikodli matnlar semiotik hetrojen komponentlarni o'z ichiga oladi Bunga quyidagi misollarni olishimiz mumkin: veb-saytlar matnlari, fotosuratlar, videolar va interaktiv ko'rgazmali matnlar. Ijtimoiy media postlarida esa ko'pincha xeshteglar, kulgichlar (emoji), fotosuratlar va matnli hikoyalar ko'rinishida kelishiga guvoh bo'lamiz (20, 83). Polikod matnlari odatda ta'lim, jurnalistika, marketing, san'at va boshqa sohalarda qo'llaniladi. Har bir yo'nalish aniq maqsadlarga erishish uchun polikod matnlaridan foydalanadi. Polikodli matnlarni o'quvchiga o'qitish uslublariga javob berishi va xotirada saqlanish tezligini oshirishi tufayli o'rganishni yaxshilaydi. Polikod matnlari bir nechta madaniyatlarni tavsiflash imkonini beradi; shuning uchun ular ko'p madaniyatli jamiyatda juda keng qo'llaniladi (7, 62).

Polikodli matnlarning ahamiyatini turli obyektivlar orqali ko'rish mumkin: ma'lumotlar almashinuvi jarayonida ma'lumotlarni tezroq va yaxshiroq tushunish, turli aloqa vositalarini o'zaro bir-biri bilan bog'lash, materialni va uni saqlash vositalarini tushunishni yaxshilashi. Darhaqiqat, polikod matnlari turli madaniyatlararo aloqani osonlashtiradi, chunki odamlar turli yo'llar bilan samarali muloqot maydonini yaratadilar (21, 13).

Polikodli matnlarni tahlil qilishda foydalaniladigan yondashuvlardan biri; tadqiqotchiga til xususiyatlari orqali matnda ma'lumotlar qanday yetkazilishini ko'rib chiqish imkonini beradi. Lingvistik tahlil yordamida

matndagi sintaktik moslashuvchanlik va semantik ifoda shakllari tahlil qilindi. Polikodli matnlardagi sintaksis moslashuvchanligi tilning madaniyatlararo muhitlarga qanday moslashishini ko'rsatadi. Misol uchun, reklamalarda tez xabarni yetkazish maqsadida qisqa va lo'nda jumla tuzilmalaridan foydalaniladi.

Ma'lumotning lingvistik kodini o'rnatish va uning semantik tuzilmalarini ochishda lingvistik tahlil juda foydali. Tasvirlar va ranglar kabi polikodli matnlardagi vizual komponentlar qanday ma'noni uzatishi mumkinligini tushunish uchun vizual tahlil talab qilinadi. Bu yondashuv bilimlarni o'zlashtirishda o'quvchining emotsional va vizual tasavvuriga ta'sir etuvchi vositalarni baholash imkonini beradi. Bundan tashqari, grafik tahlil yondashuvi matndagi grafik va boshqa vizual jihatlarning ahamiyatini hamda ularning aloqa jarayonidagi ishtirokini o'rganadi. Polikodlangan matnlarning asosiy kodlari, masalan, lingvistik, vizual va grafik kodlar qo'llanilganda, ma'lumotlar samaraliroq bo'ladi. Lingvistik kodlar matndagi tushunchalarni yetkazish uchun ishlatiladi, vizual kodlar esa diqqatni jalb qilish va ma'lumotni esda qolarli qilish uchun ishlatiladi (14, 518). Bundan tashqari, vizual kodlardan foydalanish axborotni tarqatishda matnning samaradorligini oshiradi. Ko'p madaniy elementlarni o'z ichiga olgan reklama va bir nechta tillarda yozilgan postlarning ba'zi misollari ijtimoiy media platformalarida madaniy almashinuv muhitini yaratishi mumkin. Polikodli matn usulida yozilgan ikki tilli matnli xabarlar qisqa vaqt ichida ma'lumot va yangiliklarni yetkazishda til to'siqlarini yengishga yordam beradi. Til faoliyati nafaqat ramziy ma'lumotlarni ifodalashni, balki dunyo haqidagi bilimlar to'g'risidagi ifodalanmagan qo'shimcha axborotning mavjudligini ham o'z ichiga oladi (23, 1333). Masalan, kompaniyalarning butun dunyo bo'ylab marketing tashabbuslarida ko'rilgan polikodli matnlarning reklama faoliyati orqali madaniy aloqalarni o'rnatishi. Ushbu reklama ko'pincha vizual va og'zaki belgilar yordamida bir vaqtning o'zida bir nechta madaniy qatlamlarga murojaat qiladi. Zamonaviy jamiyatda ko'p tilli diskurs madaniyatlararo muloqotning g'oyat muhim hodisasidir. Insoniyat kelajakni muloqot sohasining kengayishi va chuqurlashuvi bilan bog'laydi (8, 235). Reklamadagi polikodli matnlar ko'pincha mahsulot yoki xizmatni yaxshiroq tushunishga yordam beradi va global auditoriyaga erishish uchun ajoyib imkoniyat yaratadi. Bunday reklama matnlari nafaqat mahsulot haqida ma'lumot beradi, balki butun dunyo bo'ylab madaniy aloqalarni o'rnatishga yordam beradi. Polikodli matnlardan foydalanish orqali madaniy ma'lumotlarni mazmunli almashish va uzatish imkoniyatlari kengaytiriladi. Reklama – bir nechta semiotik belgilardan foydalanish mijozlarning xatti-harakatlariga katta ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu dizayn va xabarlarini yetkazib berishning ahamiyatini oshirib beradi.

Bugungi maktablarimizda o'quvchilar multimodal elementlarni o'z ichiga olgan an'anaviy matnlar bilan, shuningdek, gipermatn, video, musiqa va grafik dizaynlardan iborat zamonaviy matnlar bilan ishlaydilar. Aslida, ko'pchilik zamonaviy yozma matnlar ma'no yaratish uchun yangi ko'nikma va strategiyalarni talab qiladigan vizual elementlar va giperhavolalarni o'z ichiga oladi. Bu esa o'quvchilardan yangicha yondashuv va mahoratni talab etadi (4, 18). Zamonaviy aloqada polikodli

matnlarning roli va funksionalligini yaxshiroq tushunish uchun quyidagi misollarni ko‘rib chiqamiz:

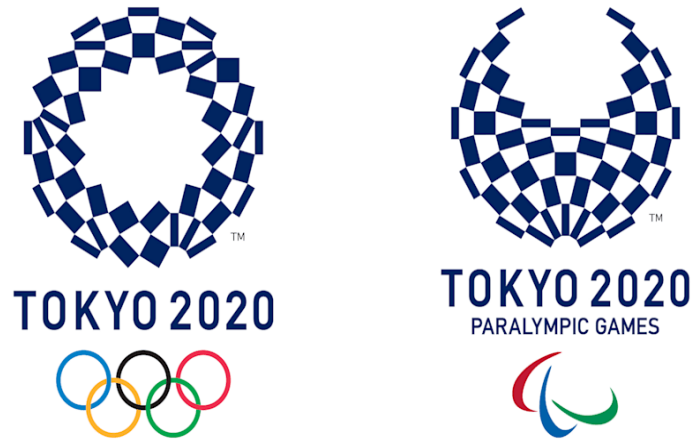
1. Coca-Cola va McDonalds kabi kompaniyalar turli tillarda va mintaqalarda mutlaqo boshqa reklama xabarlarini ishlab chiqadilar. Ushbu reklamalar, logotiplar, tasvirlar vizual va og‘zaki belgilarni qo‘llaydi; bu ranglar; ma‘lum bir madaniyatning xususiyatlarini bildirish uchun xizmat qiladi. Koka-kolaning “kola bilan bo‘lish” reklama konsepsiyasi keyinchalik yuzdan ortiq tilga tarjima qilingan va har bir mamlakat uchun mahalliyashtirilgan. Inson nomlari bo‘lgan idishlar har bir madaniyatda noyob bo‘lib, muloqot vositasi bo‘lgan. Reklama xabarlarini yanada samaraliroq yetkazish uchun vizual dizayn, audio komponentlar va tildan foydalanadi.

1-rasm.

Coca-Cola kompaniyasining (1-rasm) “kola bilan bo‘lish” reklamasining tasviriy semiotik tadqiqi uning aniq vizual kodlari va ular bilan bog‘liq ma‘nolarga qaratilgan. Shishadagi nomlar kampaniyaning asosiy vizual xususiyati bo‘lib xizmat qiladi. Har bir shishaga inson ismining yozilishi biznesga mijozlar bilan aloqani rivojlantirishga yordam beradi. Semiotik nuqtayi nazardan, ismli shisha iste‘molchiga shaxsiy tuyg‘u, tanishlik va g‘amxo‘rlikni anglatadi. Vizual kod sifatida nomning noyob shrifti va Coca-Cola logotipi uchun odatiy bo‘lgan qizil va oq ranglar ushbu mahsulotni aniq va jozibali qilishga yordam beradi. Kampaniya ko‘plab mamlakatlarda mahalliy madaniyatga moslashtirilgan bo‘lib, mijozlar bilan aloqani boyitgan. madaniy kodlardan foydalanish. Misol uchun, Avstraliyada eng keng tarqalgan ism shishalarga yozilgan (Chris, Emma), ammo boshqa xalqlarda mintaqaviy nomlar va til farqlari hisobga olinadi (xitoy, o‘zbek, fors tillari). Bu yerda til va rang kodlaridan foydalanish Coca-Cola kompaniyasining brendni iste‘molchi bilan bog‘lash uchun aloqani moslashtirish maqsad qilgan.

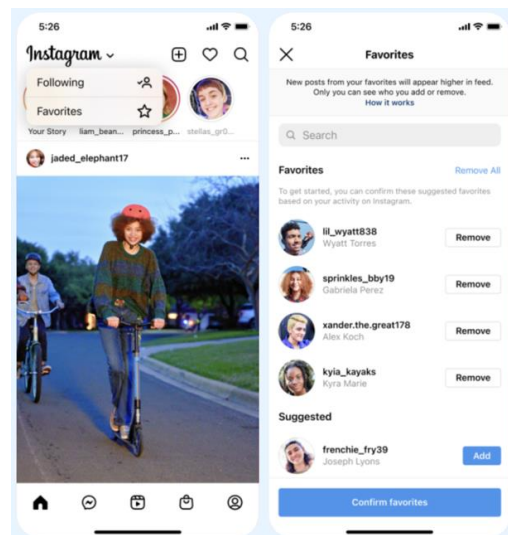
2. Ko‘p tilli plakatlar va bannerlar: Olimpiya o‘yinlari yoki Jahon kubogi kabi xalqaro tadbirlar uchun plakatlar ko‘pincha ko‘plab tillarni o‘z ichiga oladi. Bunday plakatlar odatda boshqa sivilizatsiyalarning motivlari bilan to‘ldiriladi.

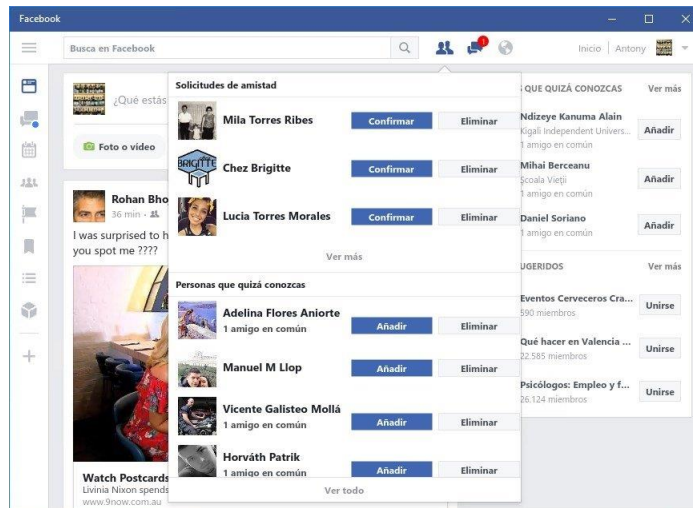
2-rasm.

Tokio 2020 Olimpiadasi ham afishalarda grafik va bir necha tillarda mintaqa madaniyati tasvirlangan (davlat belgilari, tili, ishtirokchilarning ismlari) (2-rasm). Shuningdek, u Olimpiada ishtirokchilari va tadbirlar tomoshabinlari bilan tanishish tuyg'ularini yaratdi; har kim o'zi xohlagan tillarda ma'lumotni ko'rdi.

3. Ko'p madaniyatli ijtimoiy media xabarlari: Xalqaro firmalar o'z brendlarini Instagram va Facebook (3, 4-rasmlar) kabi saytlarda ko'p tillarda joylashtirish orqali bozorga chiqaradilar.

3-rasm

4-rasm.

Bunday ma'lumotlar ko'pincha etnik tasvirlarni, grafik komponentlarni va bir nechta tillarni o'z ichiga oladi. Apple o'z mahsulotlarini ko'plab tillarda va madaniy kontekstlarda targ'ib qilish uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanadi. Bunday polikodli maqolalar, bir tomondan, ko'p tilli auditoriyaga mo'ljallangan bo'lib, bir vaqtning o'zida bir nechta madaniyat vakillarini qamrab olish imkonini beradi. YouTube va Instagram (kabi raqamli media platformalar tomoshabinlarni jalb qilish va ma'lumotlarni yetkazish uchun polikodli matnlardan samarali foydalanishni namoyish etadi. Biroq YouTube haqidagi ommaviy axborot vositalari muhokamalarining keyinchalik siyosatda, qonunchilikda va hatto moddiy shaklda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan masalalarni belgilash kuchi mavjud. Shu sababli, "internet qaroqchiligi" yoki "kiberzo'rvonlik" kabi muammolar to'g'risidagi tashvishlar tartibga soluvchi choralar zarur, degan taassurotni uyg'otishi mumkin (3, 18).

Instagram va Facebook platformalari semiotik jihatdan vizual, lingvistik va audial kodlar uyg'unligiga asoslangan bo'lib, ular foydalanuvchi ehtiyojlariga moslashtirilgan global muloqot vositalaridir. Har ikkala platforma ham interaktivligi, madaniyatlararo muloqoti va foydalanuvchining o'zini namoyon qilishi orqali zamonaviy ijtimoiy muloqotning ajralmas qismiga aylangan

4. Ko'p kodli aloqa: Har ikkala platforma ham ko'p kodli aloqa tizimlariga asoslangan. Ular lingvistik, vizual va audio kodlar kombinatsiyasi orqali muloqot qiladi. Ushbu kodlarning uyg'unligi foydalanuvchi e'tiborini jalb qilish va xabarni samarali yetkazish imkonini beradi.

Masalan: lingvistik kodlar xabarlar va heshteglar orqali ma'lumotni aniq va qisqa ifodalaydi.

Vizual kodlar (tasvirlar, ranglar, grafiklar) xabarni hissiy jihatdan boyitadi va diqqatni tortadi. Audio kodlar (musiqa, audio hikoyalar) muloqotni yanada to'liqroq qiladi.

Foydalanuvchi shaxsiyati va o'zini ifodalash: Har ikkala platforma ham foydalanuvchilarga o'z shaxsiy xususiyatlarini namoyon etish imkonini beradi: Instagram ko'proq vizual postlar va tasvirlar orqali foydalanuvchining hayoti va qiziqishlarini aks ettiradi.

Facebook esa ko'proq matnli postlar, guruhlar va tadbirlar orqali foydalanuvchining ijtimoiy tarmoqdagi mavqeyini mustahkamlaydi. Bu farqlar tarmoq dizaynida aks etadi va foydalanuvchi maqsadlariga moslashtiriladi.

5. Interaktivlik: Har ikkala platforma ham interaktivlikka qaratilgan: Foydalanuvchilar yoqtirishlar (like), izohlar (comment) va ulashishlar (share) orqali kontent bilan bevosita muloqot qiladi.

Instagramdagi hikoyalar (stories) va reels hamda Facebookdagi jonli efirlar real vaqt rejimida foydalanuvchilar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri aloqani ta'minlaydi.

Ingliz tili o'rganuvchilari ko'p qirrali o'quv platformalaridan foydalanib, o'qitishni yo'naltiradi, jonli efir orqali dars beradi va o'qitishga tayyorgarlik, darsni tashkil etish hamda baholash kabi uch bosqichda ko'p qirrali o'quv faoliyatlarini uyushtiradi. Bu orqali katta yoshdagi o'quvchilarning ingliz tilini o'rganishga qiziqishini oshiradi, mustaqil o'rganish qobiliyatini shakllantiradi va ularning bilimlarni o'zlashtirishi hamda ichki dunyosiga singdirishini samarali tarzda rivojlantiradi (12, 133). Jyuit esa o'z navbatida o'quvchini (multimodal matnlar asosida) CD-ROM, veb-saytlar, Internet, kompyuter dasturlash dasturlari va kompyuter o'yinlari kabi materiallar yordamida o'qitish va o'rganish jarayonini tahlil qilish orqali olib boradi (22, 12). Bu interaktiv vositalar platformalarning foydalanuvchilar bilan muloqot qilish va ular o'rtasida hissiy bog'liqlikni yaratish imkoniyatini oshiradi. Zamonaviy o'qitish uslublarida va malaka oshirish dasturlarida o'qituvchilar duch keladigan o'ziga xos imkoniyatlar va qiyinchiliklarni eng samarali tarzda hal qilish uchun ko'p qirrali yondashuvlar sifatida qo'llanilishi mumkin (13, 15).

6. Madaniyatlararo muloqot: Har ikkala platforma ham global miqyosda faoliyat yuritadi va madaniyatlararo aloqa vositasi sifatida xizmat qiladi: Postlar va reklamalarda qo'llaniladigan ko'p tilli kontent turli madaniy va lingvistik guruhlarni birlashtiradi. Kontekst ta'rifiga qaytadigan bo'lsak, Gi shunday fikr bildiradiki, bizning dunyolarimiz nafaqat til orqali, balki boshqa harakatlar, o'zaro munosabatlar, nolisoniy belgilar tizimi, predmetlar, vositalar, texnologiyalar, fikrlash usullari, qadriyatlar, his-tuyg'ular va e'tiqodlar bilan uyg'un holda quriladi va qayta shakllanadi. U ta'kidlaydi, biz gapirgan yoki yozgan paytimizda doimo voqelikning yettita sohasini mustahkamlaymiz: 1) ahamiyat, 2) faoliyatlar, 3) shaxsiy o'ziga xosliklar, 4) munosabatlar, 5) siyosat, 6) aloqalar, 7) belgi tizimlari hamda bilimlar. Keyingi vositalar tilning ushbu yettita qurilish vazifasi bilan ajralmas tarzda bog'liqdir (9, 80). Platformalarda qo'llaniladigan vizual va audio kodlar (ranglar, tasvirlar va musiqa) har bir madaniyatga moslashtirilgan. Bu xususiyatlar ijtimoiy tarmoqlarni global axborot almashinuvi va madaniy integratsiyani rivojlantirish vositasiga aylantiradi. Har ikkala platforma ham foydalanuvchiga ma'lumotni qisqa va aniq shaklda yetkazishga asoslangan: Lingvistik jihatdan qisqa iboralar va heshteglar xabarni o'qishli va tushunarli qiladi. Vizual va grafik elementlar xabar mazmunini boyitadi va uni esda qolarli qiladi, foydalanuvchining ehtiyoj va qiziqishlariga moslashtirib, foydalanuvchi tajribasini yaxshilaydi.

7. Filmlar, podkast va seriallarni dublyaj qilish va subtitrlash: Dunyo bo‘ylab kino sanoati bilan shug‘ullanuvchi yirik kompaniyalar ko‘plab etnik va madaniy guruhlariga murojaat qilish uchun ko‘proq subtitr va dublyajni afzal ko‘radilar. Norasmiy yondashuvlar, belgilar tizimidan tashqaridagi ma‘lumotlardan foydalanadi. Bu ma‘lumotlarga tashqi hodisalarni kuzatish yoki mumkin bo‘lgan voqealarni tasavvur qilish orqali olinadi (18, 21). Kompyuter yordamida yaratilgan dasturiy ta‘minot tizimining arxitekturasi modulli tuzilishga ega bo‘lib, bu ishlab chiquvchilarga ishlab chiqarish tizimlarining turli sohalari va darajalaridagi loyihalash ehtiyojlarini qondirish uchun funksional komponentlarni tanlash va ularni bir-biriga moslashtirishni imkon beradi. Shubhasiz, hisoblash tizimlari, tarmoq tizimlari va ma‘lumotlar bazalaridagi axborot tizimlarining jadal rivojlanishi tufayli kompyuter yordamida yaratilgan tizimlarning imkoniyatlari uzluksiz ravishda kengayib boradi (2, 18).

Misol uchun: YouTube (podkast “Lolazor” <https://www.youtube.com/watch?v=0iB2yVZCRIQ>) videosining semiotik tahlili:

Vizual kodning tahlili: *Ranglar:* Videoda yorqin ranglar ustunlik qiladi, bular e‘tiborni tortib, ijobiy his-tuyg‘ularni uyg‘otadi. Ranglarning uyg‘unligi xabarni yanada aniq va ta‘sirchan etadi.

Iliq ranglar (qizil, sariq) energiya va e‘tiborni jalb etish uchun, ko‘k, yashil ranglar esa ishonch va xotirjamlik tuyg‘usini uyg‘otish uchun qo‘llaniladi.

Tasvirlar va ramzlar: Tasvirlarda qo‘llangan ramzlar va belgilar (masalan, mahsulotlar, brend logotiplari yoki kundalik hayot manzaralari) ramziy ma‘noga ega bo‘lib, videoning mazmunini madaniy nuqtayi nazardan tushunishga yordam beradi.

Agar video biror mahsulotni reklama qilayotgan bo‘lsa, uning logotipi va tashqi ko‘rinishi asosiy e‘tibor markazida turadi.

Kompozitsiya: Tasvirlar uyg‘un tarzda joylashtirilgan. Asosiy xabar yoki brend markaziy o‘rinda ta‘kidlanadi, qo‘shimcha ko‘rgazmali materiallar esa atrofga joylashtirilgan. Podkask maqsadi esa kadrlarni tez-tez almashtirish va dinamik tasvirlardan foydalanish orqali tomoshabin e‘tiborini ushlab turishdir.

Audial kodlarning tahlili: *Musiq:* Musiqa mazmun bilan uyg‘unlashib, videoga hissiy ta‘sir ko‘rsatadi. Agar u tez va ritmik bo‘lsa, tomoshabinga quvnoq kayfiyatni yetkazadi. Agar u sekin va ohangdor bo‘lsa, chuqurroq his-tuyg‘ularni ifodalaydi.

Tovush effektlari: Tasvirlarni qo‘llab-quvvatlash uchun tovush effektlaridan foydalaniladi. Masalan, videodagi muayyan voqea-hodisalarga mos keladigan tovushlar (eshikning ochilishi, suvning quyilish tovushi) xabarni kuchaytiradi.

Nutq (agar mavjud bo‘lsa): Matn ravon va aniq talaffuz qilinadi. Har bir urg‘u xabar mazmuniga mos ravishda qo‘yilib, tomoshabin e‘tiborini muhim qismga qaratadi.

Lingvistik kodlar tahlili: *So‘z tanlash:* So‘zlar qisqa, aniq va tushunarli. Ular tomoshabinning hissiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan. Masalan, qo‘yilgan masalaning afzalliklarini

tavsiflovchi rag‘batlantiruvchi so‘zlar yoki iboralar videoning mazmunini boyitadi.

Til va ramzlar: Til va ramzlar uyg‘un holda qo‘llaniladi: yozma va tasviriy elementlar bir-birini to‘ldirib, umumiy ma‘no hosil qiladi.

Semiotik tahlil: *Madaniy kontekst:* Video o‘z auditoriyasining madaniy qadriyatlarini hisobga olgan holda yaratilgan. Masalan, ma‘lum bir xalqqa tanish bo‘lgan o‘ziga xos estetik unsurlar yoki ramzlar qo‘llanilgan.

Xabar va maqsad: Video tomoshabinga ijobiy ta‘sir ko‘rsatish va xabarni samarali yetkazish maqsadida yaratilgan. Video tasvirlar, musiqa va matn orqali tomoshabinlar bilan mustahkam aloqa o‘rnatadi.

Sa‘nat olami vakillari o‘z podkastlari, shoulari va filmlari uchun original tarmoqlar, turli tillar va subtitrlar/dublyajlarni taqdim etadi. Ayrim kadrlarda juda ko‘p voqealar sodir bo‘layotganligi sababli, shunchaki namunaviy tasvirlarni ko‘rsatish yetarli ma‘lumot bera olmaydi (1, 14). Matn va musiqa har bir tilga moslashtirilgan bo‘lib, vizual tasvir orqali madaniy almashinuvni osonlashtiradi. Polikodli matnlar ko‘pincha monomodallarga qaraganda ancha jozibali bo‘lib, tomoshabinlarning ko‘proq ishtirokini rag‘batlantirib turadi. Ushbu polikodli matn strategiyasi orqali filmlar va teledasturlar boshqa madaniyatlarga mansub odamlarga yetib boradi va umumiy madaniyatni targ‘ib qilish uchun muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Dinamik yondashuv rivojlanish xususiyatlarini izchil yoki vaqtinchalik davomiylik bo‘yicha tizimli ravishda nazariylashtiradi va o‘z ichiga oladi. Bunday xususiyatlarni raqamli aloqa ma‘lumotlarining har xil turlari (raqamli, matnli, audio, tasvir, video) uchun qo‘llash mumkin. Bunda axborot uzatish ketma-ketligi (masalan, sharhlar tartibi, xatlardagi gaplar, suhbat navbatlari, videolardagi epizodlar) tegishli natijalarga ta‘sir ko‘rsatishi ehtimoli mavjud (10, 227).

8. Ko‘p tilli ma‘lumotlar va yo‘l belgilari: Ko‘p tilli belgilar odatda sayyohlik joylari, aeroportlar va xalqaro tranzit markazlarida (5-6-rasmlar) uchraydi. Ushbu belgilar bir necha tillarda yozilgan va ularning dizayni alohida grafik xususiyatlarni o‘z ichiga oladi. Misol uchun, aeroport belgilari ingliz tilida, (O‘zbekiston sharoitida rus tili) mahalliy tilda va boshqa ko‘plab tillarda yozilishi, agar barcha tillarda bo‘lmasa, simvolizmlarga ham murojaat qilinadi.

5-rasm.

Рейс	Город	Дата	Время	Расчетное	Тип ВС	Стойка регистрации	Выход
721	ASTANA	12.12.2024	15:10	15:10	320	У3,У4,У5	В1
777	BISHKEK	12.12.2024	15:20	15:20	320	У38,У39,У40	В2
273	ISTANBUL (Istanbul International Airport)	12.12.2024	16:50	16:50	332	У15,У16,У17,У18,У19	В7
613	MOSCOW (Vnukovo)	12.12.2024	17:00	17:00	32Q	У35,У36,У37	В6
9671	NIZHNIY NOVGOROD	12.12.2024	18:30	18:30	32N	У29,У30,У31,У32,У33,У34	В11

6-rasm.

Soʻzlar, tovushlar va tasvirlarning maʼno salohiyatini oʻzaro bogʻliq tizimlar va tuzilmalar majmuasi sifatida modellashtirish uchun tilga ijtimoiy semiotik yondashuv (17, 250). Koʻp kodli tizim maʼlumotni yetkazib berishni juda osonlashtiradi va turli madaniyatlarga mansub odamlar ularga yetkazilgan kontentning maʼnosini toʻliq tushunishni taʼminlaydi.

Biz yangi geosemiotik nuqtayi nazar bilan jihozlanganmiz. Uning hayratlanarli darajada mos linzalari orqali, odatda shaffof, koʻrinmas va zerikarli boʻlgan moddiy dunyo koʻzga jozibali maʼno kasb etadi. Bizning dunyomiz ham koʻp semiotikdir (19, 142). Semiotika va madaniyatlararo muloqot boʻyicha ishlar juda kam oʻrganilgan. Biroq til va boshqa turdagi belgilardagi maʼnolarni moddiy dunyoning kengligi va boyligi doirasida joylashtirishga kam eʼtibor qaratilgan. Bundan tashqari, bu diskurslardan (belgilardan) qurilgan maʼnolar bir makondan boshqa makonga va madaniyatdan madaniyatga qanday keskin oʻzgarishini oʻrganishga ham kam qiziqish va harakat sarflangan. Madaniyatlararo muloqot, lingvistik antropologiya, ijtimoiy psixologiya, semiotika va etnografiya boʻyicha mavjud nazariya va tushunchalarni birlashtirish hamda ularni mualliflar tomonidan olib borilayotgan keng koʻlamli ilmiy ishlariga moslashtirish zarur.

Xulosa

Ushbu tadqiqotning maqsadi hozirgi aloqa jarayonlarida polikodli matnlarning ahamiyatini, shuningdek, axborot uzatishdagi ahamiyatini aniqlashdir. Tadqiqotimiz shuni koʻrsatadiki, polikodli matnlar koʻp kodli tizim sifatida ogʻzaki, vizual va grafik kodlar aralashmasidan foydalangan holda maʼlumotni muvaffaqiyatli uzatadi. Polikodli matnlar reklama, taʼlim, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlarda turli madaniyat vakillarini birlashtirish va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish uchun juda muhimdir. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi: polikodli matnlar zamonaviy texnologiyalar yordamida kommunikativ aloqa vositalarini, muloqot samaradorligini oshirishi mumkin.

Madaniyatlararo tadqiqotlarda polikodli matnlar yordamida olib borilgan tadqiqotlar turli madaniy yondashuvlarni o'rnatishga yordam beradi. Shu bilan birga, turli madaniyatlarning polikodli matnlarga qanday munosabatda bo'lishini o'rganish mavzusi dolzarb bo'lib qolmoqda. Tadqiqot jarayonlarni to'g'ri tashkil qilish, o'quv materiallari turli ta'lim uslublariga moslashtirilgan diagrammalar, animatsiyalar va matnlarni o'z ichiga oladi. Ta'limda polikodli matnlardan foydalanish orqali *madaniy kod, simvolik belgi* tushunchasining dinamik va jozibadorligi ta'lim mazmunini rivojlantirish uchun bir qancha imkoniyatlarni taqdim etadi. Berilgan tamoyillar, raqamli diskurs sohasidagi tadqiqotlarning asosini tashkil etadi, chunki har bir o'rganish kundalik til amaliyotiga, texnologiyaga bunday til amaliyotlarini vosita sifatida, raqamli muloqotning fazoviy va ko'p ovozli tabiatiga hamda raqamli diskursning til ishlatilishi bo'yicha e'tiqodlar va bilimlar iyerarxiasini qanday aks ettirishida ustuvor ahamiyatga ega (23, 263).

Tadqiqotimiz natijalari polikodli matnlarning ahamiyatini va ularning aloqa imkoniyatlarini ochib berishga qaratilgan. Polikodli matnlarni kelgusida o'rganish yangi ilovalarni ochishga, ulardan foydalanishni kengaytirishga va kommunikativ aloqa jarayonini boyitishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar/ References

1. Bateman, J., & Schmidt, K. H. (2013). *Multimodal film analysis: How films mean*. Routledge. (338 p.)
2. Bi, Z., & Wang, X. (2020). *Computer aided design and manufacturing*. John Wiley & Sons. (640 p.)
3. Burgess, J. (2018). *YouTube: Online video and participatory culture*. John Wiley & Sons. (186 p.)
4. Castrillón, N. A. S., Mora, R. A., Albers, P., & Medellin, A. (2016). Determining the impact of multimodal text creation in the development of English communicative competences in the normal school context. (160 p.)
5. Cazden, C., Cope, B., Fairclough, N., Gee, J., Kalantzis, M., Kress, G., ... & Nakata, M. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review*, 66(1), 60-92.
6. Cope, B. (2000). *Multiliteracies: Literacy learning and the design of social futures*. (350 p.)
7. Dieter, D. G. (2019). Advertising and integrated brand promotion. (8th Edition). *Southern Communication Journal*, 84(1), pp. 61–62 <https://doi.org/10.1080/1041794x.2018.1542740>
8. Garaeva, V. J., & Vashunina, I. V. (2021). Polycode: creolized text as manipulation means. *EntreLinguas*, 7(1), 232-245.
9. Gee, J. P. (2014). *How to Do Discourse Analysis: A Toolkit*. New York: Routledge. (216 p.)
10. Grewal, D., Herhausen, D., Ludwig, S., & Ordenes, F. V. (2022). The future of digital communication research: Considering dynamics and multimodality. *Journal of Retailing*, 98(2), 224-240.
11. Jewitt, C., & Kress, G. (2003). *Multimodal Literacy*. New York: Peter Lang. (196 p.)

12. Kress, G. (2001). Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication. *Edward Arnold*. (142 p.)
13. Lee, J. C., & Khadka, S. (Eds.). (2018). *Designing and implementing multimodal curricula and programs*. New York, NY: Routledge. (298 p.)
14. Lou, Y., Abrami, P. C., & d'Apollonia, S. (2001). Small group and individual learning with technology: A meta-analysis. *Review of educational research*, 71(3), 449-521. <https://doi.org/10.3102/00346543071003449>
15. Mayer, R. E. (2014). Incorporating motivation into multimedia learning. *Learning and instruction*, 29, 171-173.
16. Miller, S. M., & McVee, M. (2012). Multimodal composing in classrooms. *New York, NY*. (157 p.)
17. O'Halloran, K. L. (2011). Multimodal discourse analysis. *The Bloomsbury handbook of discourse analysis*, 249-282.
18. Paivio, A. (1990). *Mental representations: A dual coding approach*. Oxford University Press. (335 p.)
19. Scollon, R. (2003). Discourses in place: Language in the material world. (258 p.)
20. Serafini, F. (2014). Reading the visual: An introduction to teaching multimodal literacy. (189 p.)
21. Shifman, L. (2013). *Memes in digital culture*. MIT Press. (191 p.)
22. Thompson, K. (Ed.). (2006). *Technology, Literacy, and Learning: A Multimodal Approach* (Vol. 2). Taylor & Francis. (311 p.)
23. Thurlow, C., & Mroczek, K. (Eds.). (2011). *Digital discourse: Language in the new media*. Oxford University Press. (349 p)
24. Yuldashev, A. G. (2022). *Secondary nomination as a result of cultural thinking*. *WEB OF SCIENTIST: INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH JOURNAL*, 3(4), 1329–1335. <https://wos.academiascience.org/index.php/wos/article/view/1419/1330>